

BIJDRAGEN TOT DE KENNIS VAN DE DRENTSCHE MOLLUSKENFAUNA.

II. DE VERSPREIDING VAN DE LANDSLAKKEN IN HET DRENTSCHE GEBIED.

De heidevelden, die ook tegenwoordig nog een deel van de oppervlakte van Drente bedekken, worden niet door landslakken bewoond. In de naaldbossen treft men eenige soorten aan, die zich met paddenstoelen voeden (Arion-soorten). Rijk aan Mollusken zijn echter de loofbossen in de beekdalen; zij zijn klein en waarschijnlijk op te vatten als resten van min of meer uitgebreide bossen. De weekdierfauna van dijken en wegen, ruigten en nieuw aangeplante loofbossen kan men zich hiervan afgeleid denken.

Een van de rijkste boven bedoelde boschresten besprak ik in een vorig artikel (D.L.N. Jrg. 35 pag. 323). Dergelijke bossen zijn er meer; het feit dat zij over het algemeen klein zijn maakt waarschijnlijk, dat er nog wel een aantal zullen bestaan, die tot dusver aan onze aandacht ontsnapt zijn. Oude hulsten en een rijke bodemvegetatie (o.a. adelaarsvaren) zijn vaak een aanwijzing voor dergelijke vindplaatsen.

In het hier volgende overzicht zijn de gegevens verwerkt van het Molluskencomité, die voor een groot deel zijn gebaseerd op het door mejuffrouw J. Scholten in 1916 bij Anlo verzamelde materiaal, en verder van hetgeen in 1930 en 1931 door Dr. W. Beijerinck en ondergeteekende is gevonden.

Hier volgt allereerst een lijst van de plaatsen, waar landslakken zijn verzameld met een korte aanduiding van den aard van de vindplaats. (Enkel ervaar liggen buiten de provincie Drente (20, 24), zij komen echter in karakter met de Drentsche overeen. Het besproken gebied is dus eigenlijk no. VII van de indeeling van ons land in faunistische gebieden volgens de grondsoorten van Dr. H. Boschma 1927).

Anholt: niet zeer rijk bosch in de gemeente Ruinen.

Anrijp: meest uit hakhout; *Vertigo pygmaea* van een grazigen wegberm.

Anrijp: het hier verzamelde materiaal is afkomstig van onder balken en planken aan een wegrand.

Anrijp-Ekehaar: strubben van eikenhakhout tusschen deze twee dorpen.

Anlo: meest uit hakhout; *Vertigo pygmaea* van een grazigen wegberm, *Caecilioides acicula* en *Vallonia excentrica* van het kerkhof.

Assen: het Asser stadsbosch.

Bruntinger bosch: loofbosch met hulst als ondergroei.

Drijber: een klein hulstbosch.

Dwingelo: weiden in het stroomgebied van den Dwingelder stroom.

Eelde.

Emmen: een hulstboschje bij den Oever.

Gasteren: wal met hakhout tusschen twee weiden, de *Succinea*'s van de oevers van het Loonerdiep.

Gieterveen: oevers van de Hunze.

Hoogeveen: verschillende plekken langs wegen in de omgeving van deze plaats.

Hoogeveen-kwekerij: de rozenkwekerij van Gratama.

Kinholt: oud bosch ten Z.O. van Hoogeveen.

„Klein van begin”: aangeplant bosch ten O. van Hoogeveen.

„De Klencke”: oud landgoed bij Oosterhesselen.

Kralo: wal met enkele hulsten; in de gemeente Ruinen.

Kremboong: aangeplant bosch ten N.O. van Hoogeveen.

Noord Laren: slootoevers niet ver van het Zuidlaardermeer.

Noord Lhee: een veentje; in de gemeente Dwingelo.

Mantinger bosch.

Norg-Donderen: een boschje aan den weg tusschen deze twee dorpen.

Oosterwolde: een hulstboschje (alleen *Cepaea nemoralis* uit brandnetels bij het kerkhof).

Peest: oevers van het kleine diep.

Pesse: baksteen op een wegberm.

Roden: een uitgebreid hakhoutcomplex.

Spaarbankbosch: ten N. van Hogeveen, misschien met oorspronkelijke stukken, maar grootendeels aangeplant.

Spier: kleine hulstboschjes; in de gemeente Beilen.

Stadterij: bij Hogeveen, wegranden en kreupelbosch.

Tinaarlo: oevers van de Drentsche Aa.

Uffelte: oevers van den Beiler stroom en de Drentsche Hoofdvaart.

Wijster: dennenbosch en weilanden.

Zeijer strubben: eikenhakhoutcomplex in de gemeente Vries.

Van de verspreiding van de verschillende soorten over deze vindplaatsen heb ik een tabel samengesteld, die dit artikel besluit. Over enkele soorten moet ik echter nog speciale opmerkingen maken.

1. *Lehmannia marginata* Müll. (*Limax arborum* Bouch.-Chant.) werd verzameld in de bekende rozenkwekerij van Gratama te Hogeveen. Het is dus zeer waarschijnlijk een in Drente geïmporteerde soort.

2. *Agriolimax reticulatus* Müll. Door de onderzoekingen van A. Luther (1915) is gebleken, dat de soort die oorspronkelijk *Agriolimax agrestis* werd genoemd in twee soorten uiteenvalt: *Agriolimax agrestis* L. en *Agriolimax reticulatus* Müll. De uiterlijke verschillen zijn klein, de biologische en anatomische echter grooter. In de nieuwere literatuur (b.v. P. Hesse 1926 en D. Geyer 1927)¹⁾ vindt men dan ook de beide soorten gescheiden.

Van verschillende plaatsen in ons land onderzocht ik exemplaren van *Agriolimax* op hun anatomische kenmerken, waarbij steeds het resultaat was dat zij met die van *A. reticulatus* overeenkwamen. Uit Drente was dit het geval met materiaal van Dwingelo en twee vindplaatsen bij Hogeveen. Van het Mantinger bosch had ik echter geen exemplaren voor anatomisch onderzoek en de opgave van Anlo is van mejuffrouw Scholten uit den tijd, dat *agrestis* en *reticulatus* nog niet werden onderscheiden (of hoogstens als kleurvariëteiten). Ik plaats deze twee vondsten dus onder *A. reticulatus* aangezien het mij het waarschijnlijkst lijkt dat zij tot deze soort behooren.

Uit de verdere Europeesche verspreiding blijkt, dat *A. agrestis* best een in Nederland niet inheemsche soort kan zijn: men vond hem in Scandinavië, Finland, de Baltische landen en Noord Duitsland²⁾; *reticulatus* is in het Noorden zeldzaam en waarschijnlijk niet oorspronkelijk,

1) Terecht merkt Kl. Zimmermann (1931) op, dat Geyer (1927) de oecologische en geografische verspreiding van beide soorten heeft verwisseld.

2) Ik twijfel of de opgave: ganz Europa, Syrien bij P. Hesse (1926, p. 97) berust op anatomisch gecontroleerde determinaties.

De verspreiding van *Vertigo substriata* in Nederland.

komt in Finland b.v. alleen in havensteden en tuinen voor, maar is de gewone soort in verder Europa.

3. *Polita cellaria* Müll. Deze soort werd tot dusver niet in het Drentsche gebied aangetroffen, ook niet in de goed doorzochte vindplaatsen. Het is een groote slak en bovendien een ubiquist, zoodat het onwaarschijnlijk is, dat hij over het hoofd is gezien. Men mag dus veronderstellen, dat hij niet tot de oorspronkelijke fauna behoort. Het is overigens niet uitgesloten, dat *P. cellaria* nog eens in het besproken gebied geïmporteerd zal worden. Ten onrechte betitelt mejuffrouw van Benthem Jutting deze soort in haar lijst (1927) dus met: algemeen.

4. *Arion subfuscus* Drap. werd evenals *A. intermedius* Norm. vaak op paddenstoelen aangetroffen. Zoo b.v. bij Wijster op *Amanita rubescens* (VII 1930).

5. *Arion circumscriptus* Johnst. behoort waarschijnlijk ook niet tot de oorspronkelijke soorten van dit gebied. De opgave van Anlo is twijfelachtig (M.M. Schepman hield de exemplaren voor *Arion subfuscus*); bij de exemplaren uit de kweekrij van Gratama te Hoogeveen is import natuurlijk allerminst uitgesloten.

6. *Fruticicola hispida* L. maakt op mij den indruk niet tot de oorspronkelijke Drentsche fauna te behoren. In veel goed doorzochte bosschen als het Mantinger bosch en het boschje bij Drijber zoekt men hem tevergeefs ondanks het feit, dat hij op andere plaatsen vaak wordt aangetroffen in gezelschap van vele van de hier voorkomende soorten. Zoo b.v. in de duinen (c.f. Sunier 1926 lijstje op p. 139) alleen is hij van drie plekken in de gemeente Anlo bekend t.w.:

a) grasveldje achter tuin aan den N. oever van de Hunze.

b) verbrede grasrand langs den straatweg van Anlo naar Gasteren.

c) het kerkhof.

De aard van deze vindplaatsen sluit import van een in verder Nederland algemeene ubiquist m.i. geenszins uit. Ook hier lijkt mij de qualificatie „algemeen” uit de lijst van mejuffrouw van Benthem Jutting (1927) dus minder juist.

7. *Vertigo substriata* Jeffr. Het feit, dat sinds de eerste Nederlandsche vondst in 1925 zooveel vindplaatsen van deze *Vertigo* ontdekt zijn, komt overeen met de opvatting van Sunier (1926), dat het areaal van *Vertigo substriata* in Midden Europa continu is, al is de soort zeldzaam en, waarschijnlijk door het ontstaan en de groote uitbreiding van de cultuursteppe, tot kleine vindplaatsen teruggedrongen. De Drentsche vindplaatsen zijn weer de dikwijls maar zeer kleine resten van oude bosschen, waar de soort dan op een kleine oppervlakte talrijk voorkomt.

De Nederlandsche vindplaatsen vindt men op het bijgaande kaartje als kruisjes aangegeven. Het zijn behalve de zes Drentsche, die men in de tabel vinden kan: Loosduinen, Noordwijkerhout (Sunier 1926), Arnhem (van Benthem Jutting 1927), Amsterdamsche Waterleidingduinen bij Aerdenhout (J. Prins in litt.).

8. *Succinea pfeifferi* Rssm. var. *elegans* Risso. In navolging van J. Favre (1927 p. 234) beschouw ik *S. elegans* als een extreme vorm van de variabele *S. pfeifferi*. Men vindt in Nederland evenals in het Bassin de Genève veel overgangsvormen tusschen de typische *S. pfeifferi* en de variëteit.

LITTERATUUR

- 1927 Dr. H. Boschma, Inleiding, aflevering I van: Fauna van Nederland onder redactie van Dr. H. Boschma.
- 1927 J. Favre, Les Mollusques post-glaciaires et actuels du bassin de Genève. Mém. Soc. Phys. & Hist. Nat. Genève vol. 40 fasc. 3.
- 1927 D. Geyer, Unsere Land- und Süßwassermollusken.
- 1926 P. Hesse, Die Nacktschnecken der palaearktischen Region. Abh. Arch. f. Molluskenkunde. Bd. II heft. I.
- 1927 W. S. S. van Benthem Jutting, Lijst van gemeenten als vindplaatsen van Nederlandsche Mollusken. Tijdschr. Ned. Dierk. Ver. (2) deel XX p. LXXXIII.
- 1915 A. Luther, Zuchtversuche an Ackerschnecken (*Agriolimax agrestis* L. und *Agriolimax reticulatus* Müll.) Acta Soc. pro fauna et flora fennica 40 no. 2.

C. O. VAN REGTEREN ALTENA.

Lehmannia marginata Müll.
Agriolimax reticulatus Müll.
Vitrina pellucida Müll.
Polita alliaria Müll.
Retinella radiatula Ald.
Retinella pura Ald.
Retinella nitidula Drap.
Vitrea crystallina Müll.
Euconulus fulvus Müll.
Zonitoides nitidus Müll.
Zonitoides excavatus Bean.
Arion empericorum Fér.
Arion subfuscus Drap.
Arion circumscriptus Johnst.
Arion intermedius Norm.
Punctum pygmaeum Drap.
Patula
Goniodiscus rotundatus Müll.
Fruticicola hispida L.
Arianta arbustorum L.
Cepaea nemoralis L.
Vallonia excentrica Sterki.
Vallonia costata Müll.
Caecilioides acicula Müll.
Cochlicopa lubrica Müll.
Vertigo pygmaea Drap.
Vertigo substriata Jeffr.
Vertigo pusilla Müll.
Columella edentula Drap.
Acanthinula aculeata Müll.
Acanthinula lamellata Jeffr.
Succinea putris L.
Succinea pfeifferi Rssm.
 id var. elegans Risso.
Succinea oblonga Drap.

| : vondst van Dr. W. Beijerinck of van ondergeteekende.
—: opgave van het Molluskencomité.